

Основні напрями підвищення ефективності функціонування суб'єктів підприємницької діяльності

Розглянуто розвиток суб'єктів підприємництва в Україні, проаналізовано тенденції та проблемні аспекти розвитку підприємництва. Визначено пріоритетні напрями підвищення ефективності функціонування суб'єктів підприємницької діяльності.

Ключові слова: суб'єкти підприємницької діяльності, державна підтримка підприємництва.

Рассмотрено развитие субъектов предпринимательства в Украине, проанализированы тенденции и проблемные аспекты развития предпринимательства. Определены приоритетные направления повышения эффективности функционирования субъектов предпринимательской деятельности.

Ключевые слова: субъекты предпринимательской деятельности, государственная поддержка предпринимательства.

Consider the development of businesses in Ukraine, analyzes trends and problematic aspects of entrepreneurship. Identifies priorities for improving the efficiency of business entities.

Keywords: business entities, state support of entrepreneurship.

Постановка проблеми. Підприємництво – один із найважливіших факторів економічного зростання будь-якої країни. Незважаючи на прийняті за останні роки програми підтримки підприємництва, Україна значно поступає більшості країн із розвинутою ринковою економікою по кількісним і якісним показникам його розвитку. Серед основних проблем, що заважають ефективному функціонуванню суб'єктів підприємництва, можна виділити: недосконале законодавство, неефективну політику підтримки розвитку підприємництва, нерозвинуту ринкову інфраструктуру, інфляцію, політичну та економічну нестабільність. Для покращення стану та подальшого розвитку суб'єктів підприємництва необхідно впроваджувати систему ефективного державного регулювання механізмів функціонування суб'єктів підприємницької діяльності.

Воно має бути комплексним та системним. На макрорівні – це удосконалення нормативної бази для досягнення сприятливого регуляторного клімату, формування стратегії й визначення основних пріоритетних напрямків розвитку підприємництва. Реалізація ж державної політики й формування конкретних механізмів регулювання підприємництва можлива лише на рівні регіону, міста або району [1, с. 32].

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблеми розвитку підприємництва протягом останнього часу є об'єктом ретельної уваги багатьох дослідників як в Україні, так і за кордоном. Дослідженню підлягали різні аспекти діяльності суб'єктів підприємництва. Вагомий внесок у теорію й практику підприємства зробили такі вітчизняні вчені, як Л. Бабич, В. Бобров, А. Бутенко, З. Варналій, Л. Воротіна, О. Виноградська, А. Віленський, В. Герасимчук, О. Гордієнко, І. Дмитрієв, М. Долішній, Л. Донець, С. Дрига, В. Збарський, А. Кредісов, Н. Кубай, Д. Ляпін, О. Мазур, С. Мочерний, Ф. Нек, А. Садеков, І. Сараєва, С. Реверчук, Т. Уманець, А. Шегда та ін. Однак багато питань ще залишаються відкритими.

Виклад основного матеріалу. Аналіз статичних даних та соціологічних опитувань показують, що у сфері підприємництва в Україні існує багато проблем. Підприємницький сектор відстає від можливостей та потреб української економіки.

Так, якщо проаналізувати основні показники діяльності суб'єктів підприємництва, то деякий час в Україні спостерігалася тенденція до збільшення кількості суб'єктів підприємницької діяльності. Але починаючи з 2009 року кількість суб'єктів підприємницької діяльності скорочується (рис. 1).

Так, у 2012 році діяло 364 935 суб'єктів підприємництва, що на 2,9% менше, ніж у попередньому році, та на 39,1% більше, ніж у 2000 році.

У розрахунку на 10 тис. наявного населення за період 2001–2008 років кількість суб'єктів підприємництва збільшилася з 53 до 87 одиниць, а за період 2009–2012 років – зменшилася на вісім одиниць.

Більшість суб'єктів підприємництва у 2012 році, як і у попередні роки, зайняті у торгівлі; ремонті автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку; сільському, лісовому та рибному господарстві; промисловості; будівництві.

На підприємствах – суб'єктах підприємництва було зайнято 7679,7 тис. осіб; середньомісячна заробітна плата одного найманого працівника – 2867,76 грн.; обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) становив 4 203 169,6 млн. грн. Якщо проаналізувати структуру обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності, то найбільшу питому вагу створюють підприємства торгівлі та промисловості – відповідно 38,6 та 35,7%; а найменшу – підприємства освіти, охорони здоров'я, мистецтва, спорту розваг та відпочинку – менше 1% (рис. 2).

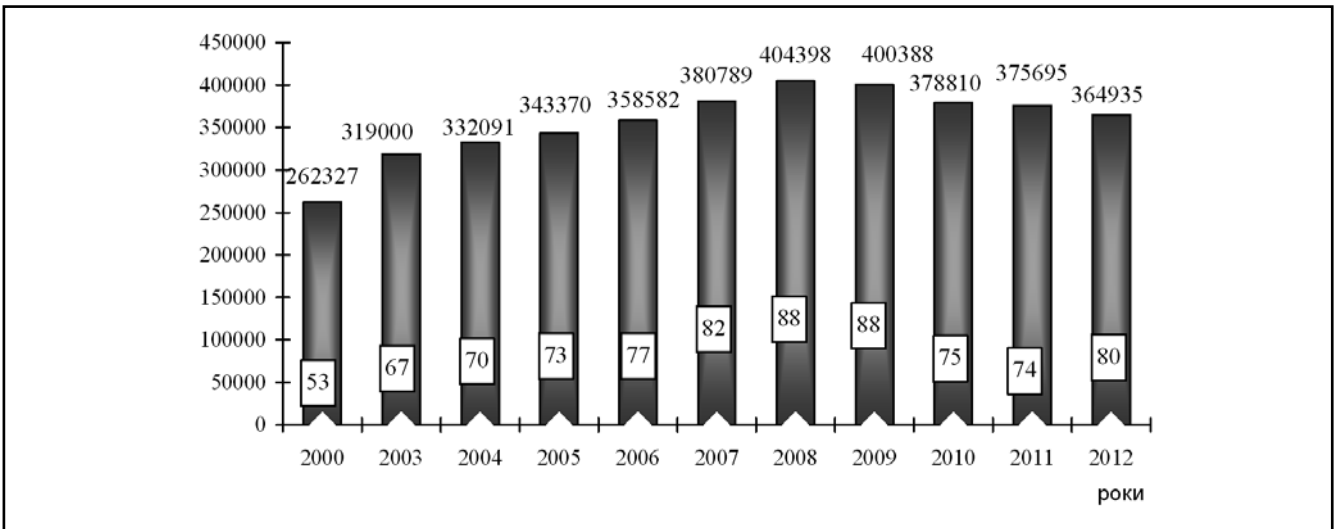

Рисунок 1. Загальна кількість суб'єктів підприємницької діяльності та кількість суб'єктів у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення в Україні у 2000–2012 роках

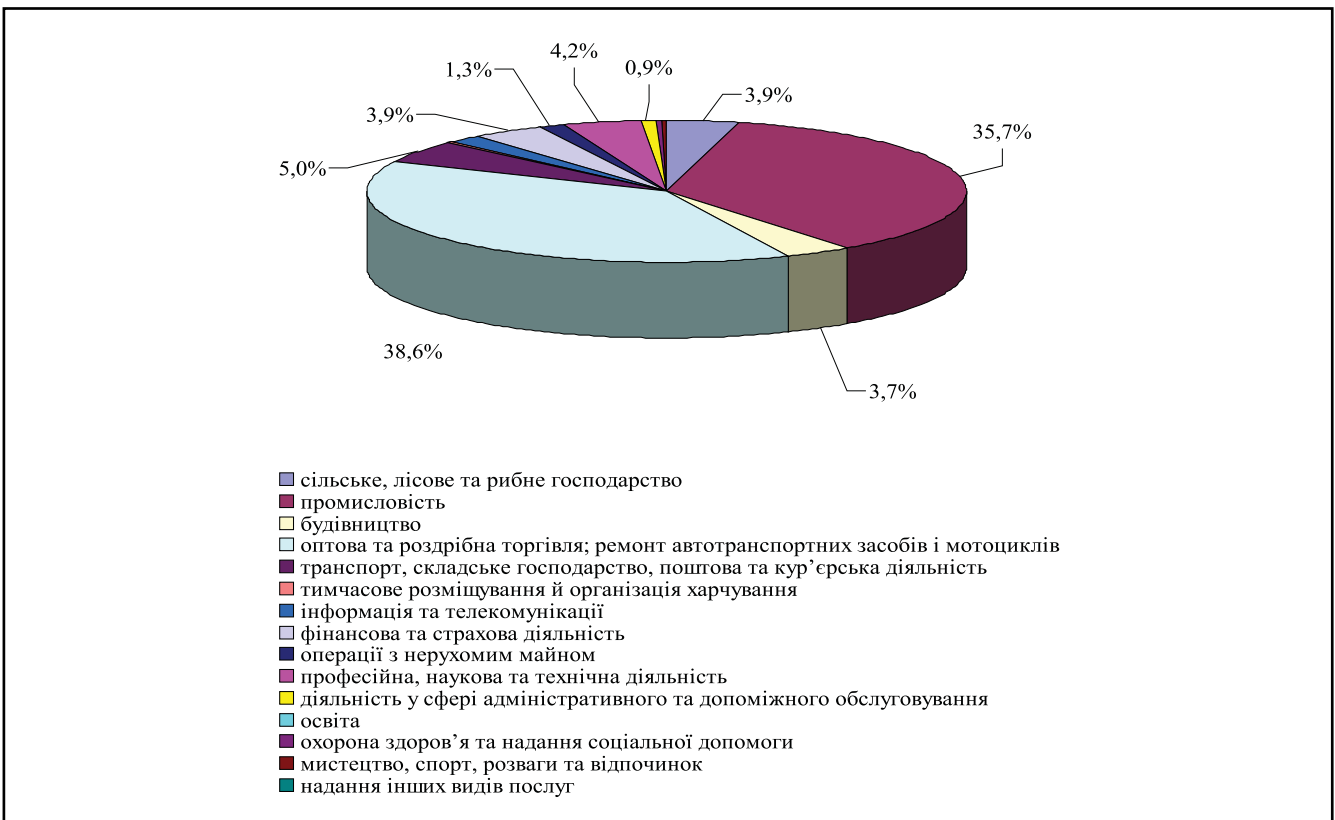

Рисунок 2. Структура обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів підприємництва за видами економічної діяльності у 2012 році

Якщо розглядати розвиток підприємництва в Одеській області, то у 2012 році серед регіонів України вона займає четверте місце за валовими капітальними інвестиціями; п'яте місце – за обсягом реалізованої продукції, робіт, послуг; шосте за середньорічною кількістю зайнятих та найманих працівників та перше місце серед областей південного регіону (рис. 3, 4).

Але протягом останніх років Одеській області, як й Україні в цілому, притаманна тенденція до скорочення кількості суб'єктів підприємництва та зниження основних показників їх діяльності.

Подолати негативні тенденції функціонування суб'єктів підприємництва та сприяти їхньому подальшому розвитку можна за допомогою впровадження ефективної державної підтримки. Практика показує, що в сучасних умовах ринкової економіки на перше місце в сприянні розвитку суб'єктів підприємницької діяльності має виходити регіональна підтримка. Вона є найбільш дієвою та ефективною з погляду реалізації місцевих ініціатив та організаційної діяльності територіальних органів влади. Головною метою регіональних програм підтримки підприємництва є реалізація державної й регіональної

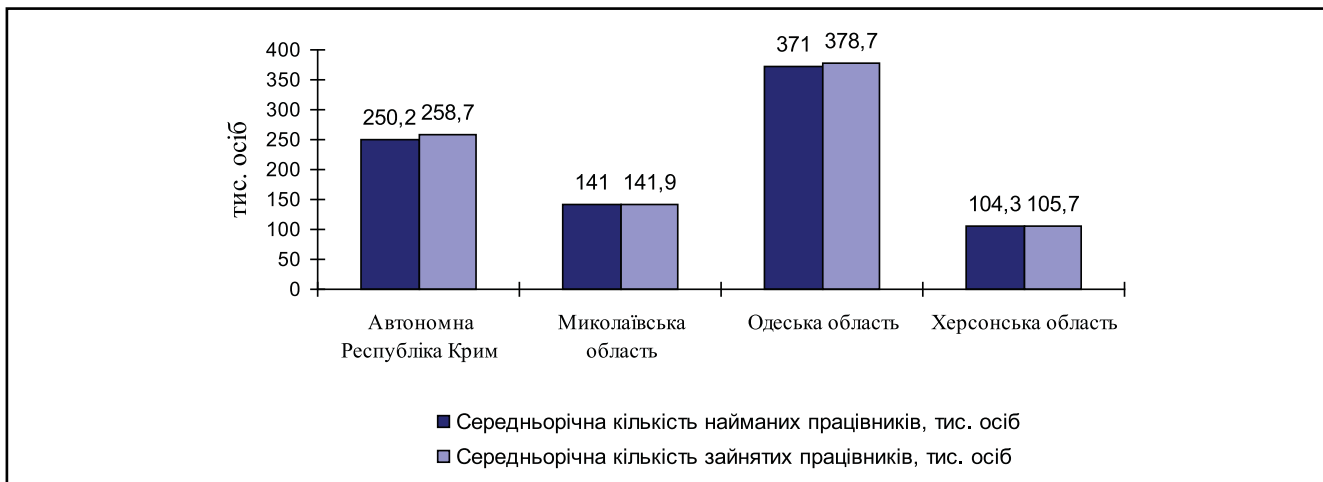

Рисунок 3. Кількість зайнятих та найманих працівників на підприємствах – суб'єктах підприємницької діяльності південного регіону України у 2012 році

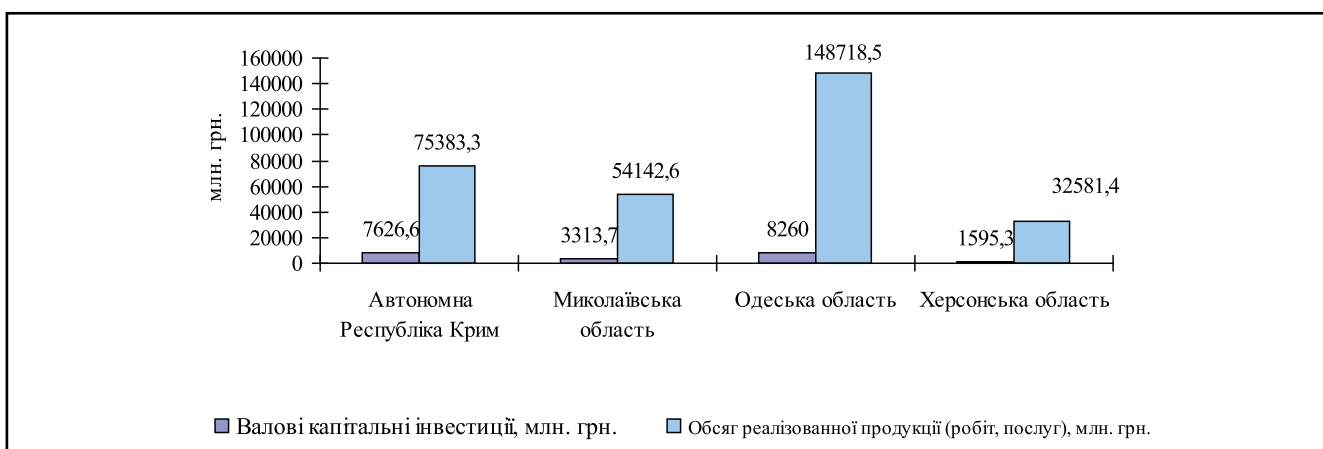

Рисунок 4. Основні показники діяльності підприємств – суб'єктів підприємницької діяльності південного регіону України у 2012 році

політики, спрямованої на його розвиток і підтримку в різноманітних секторах економіки, створення сприятливих правових і організаційно-економічних умов для розвитку й формування механізму регулювання та координації, які:

- дозволили б максимально поєднувати інтереси суб'єктів підприємницької діяльності – юридичних і фізичних осіб – з інтересами відповідних адміністративно-територіальних одиниць;

- використовували б регіональні особливості та зручне географічне розташування, природно-ресурсний потенціал з визначенням пріоритетних напрямів розвитку підприємництва;

- сприяли б зниженню рівня безробіття, наповненню державного й місцевих бюджетів, насиченню товарних ринків, вирішенню соціально-побутових проблем.

Вище зазначене свідчить про необхідність оптимізації регулювання й підтримки суб'єктів підприємництва на регіональному рівні. Для цього потрібно спершу удосконалити регіональне законодавство, а також розробити пропозиції для оптимізації законодавчих актів, що регламентують усі аспекти підприємницької діяльності. Особливо це стосується питань кредитування, оподаткування та ліцензування підприємницької діяльності. Це, своєю чергою, дозволить:

- розробити правові механізми венчурного фінансування інноваційних інвестиційних проектів підприємств малого та середнього бізнесу;

- спростити адміністративні процедури;
- розробити правові механізми комерційної концесії;
- укріпити правові механізми приватної та інтелектуальної власності.

Необхідно продовжити розвиток інфраструктури підтримки підприємництва шляхом:

- розробки механізмів інтеграції кваліфікованих кадрів, державного і підприємницького капіталу в технопарки та бізнес-інкубатори;

- підвищення ефективності роботи організацій, що займаються наданням консультаційної, інформаційної, фінансової, кредитної та майнової підтримки суб'єктів підприємництва, а також підготовки висококваліфікованих професіоналів для роботи в цих структурах;

- стимулювання розвитку банківського кредитування суб'єктів підприємництва;

- залучення фінансових коштів недержавних організацій та міжнародних організацій, що займаються підтримкою суб'єктів підприємництва;

– активного залучення суб'єктів підприємництва до участі у виконанні держзамовлень як на регіональному, так і на державному рівні.

Необхідно створити раціональну систему оподаткування суб'єктів підприємництва, особливо малих підприємств, яка буде спрямована на сприяння динамічного розвитку нових підприємств та ефективному функціонуванню вже існуючих.

Також необхідно стимулювати розвиток підприємництва у пріоритетних видах економічної діяльності шляхом:

– проведення активної антимонопольної політики у відповідних галузях;

– розробки податкових преференцій і вигідних схем фінансування для суб'єктів малого та середнього підприємництва, що функціонують у пріоритетних галузях економіки;

– підготовки та перепідготовки фахівців у пріоритетних галузях економіки.

Для Одеської області пріоритетними галузями розвитку підприємництва є сфера науки та інновацій, туризму, сільськогосподарства, рибальства та рибництва. Вище приведені заходи дозволять створити сприятливі умови для іноземних інвестицій у малі та середні підприємства пріоритетних галузей економіки регіону.

Однією з основних проблем, з якою стикаються суб'єкти підприємницької діяльності, є нестача фінансових ресурсів. Тому потрібно створити умови для розвитку мережі регіональних та місцевих фондів підтримки підприємництва для запровадження прогресивного механізму кредитно-гарантійної та фінансової підтримки підприємництва.

Для ефективної регіональної підтримки суб'єктів підприємництва необхідна розробка довгострокових програм підтримки підприємництва не менш ніж на десять років з урахуванням економічного та соціального розвитку регіону, з додатковими заходами щодо розвитку районів із низьким рівнем розвитку підприємництва, особливо за пріоритетними видами економічної діяльності.

З метою ефективного функціонування суб'єктів підприємницької діяльності необхідно удосконалити та законодавчо закріпити терміни та кількість перевірок підприємців протягом року, а також переглянути список установ, що можуть здійснювати перевірки та науково обґрунтувати необхідність цих перевірок.

З метою поширення кооперації між великими та малими підприємствами необхідно розробити механізми використання марок провідних торговельних фірм на умовах франчайзингу. Це також буде сприяти підвищенню конкурентоспроможності суб'єктів підприємницької діяльності.

Далі необхідно розробити механізми створення в регіонах територіально-виробничих систем (кластерів), що, своєю чергою, посилить співпрацю між суб'єктами підприємницької діяльності.

Для ефективної співпраці між суб'єктами підприємництва та органами виконавчої влади необхідно удосконалити та розширити функціонування «гарячої лінії» для підприємців у місцевих органах влади.

З метою удосконалення системи державної підтримки суб'єктів підприємницької діяльності необхідно сприяти розвитку міжнародного співробітництва у сфері підприємництва та використання зарубіжного досвіду розвитку цієї галузі. Це стосується як досвіду державної та регіональної підтримки суб'єктів підприємництва, так і досвіду організації та ведення бізнесу самими підприємцями. Це, своєю чергою, дозволить створити позитивний імідж представників українського підприємництва, встановити ділові міжнародні зв'язки між підприємцями, поширити їхню сферу діяльності та допоможе суб'єктам підприємництва вийти на міжнародний ринок.

Потрібно також розробити програму з питань створення і сертифікації продукції, яка б відповідала національним та міжнародним стандартам систем управління якістю продукції та екологічного управління. Це дозволить удосконалити систему менеджменту на підприємствах та сприятиме підвищенню конкурентоспроможності суб'єктів підприємництва на національному та міжнародному ринках.

Необхідно розробити механізми та методи стимулювання розвитку підприємництва у сільській місцевості. Це допоможе розв'язати проблеми зайнятості в сільських районах, підвищити конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції та економічний розвиток регіону в цілому. Для цього необхідно створити систему пільгового оподаткування та банківського кредитування суб'єктів підприємництва у пріоритетних видах діяльності.

Потрібно сприяти висвітленню засобами масової інформації, періодичними виданнями, на телебаченні та у мережі Інтернет проблем розвитку підприємництва та реалізації державної регуляторної політики. Особливо це стосується інформації про фонди підтримки суб'єктів підприємництва та видах можливої допомоги підприємців.

Також необхідно посилити роль регіональної громади у вирішенні проблем малого та середнього підприємництва і суб'єктів підприємництва у вирішенні проблем регіонального соціуму. Це дозволить створити сприятливий імідж підприємця як особи, яка сприяє розвитку регіональної економіки; громадських організацій підприємців, які будуть досліджувати регіональну політику у відношенні малого та середнього бізнесу і розробляти пропозиції по її удосконаленню. Також це буде сприяти налагодженню активного співробітництва між суб'єктами підприємництва та громадськими організаціями, створенню загальнодоступних банків знань регіональних інформаційних ресурсів, заохочувати та стимулювати соціальну відповідальність суб'єктів підприємницької діяльності.

Висновки

Проведений аналіз свідчить про те, що процес розвитку підприємництва надто складний і багатоаспектний, а економічна система є дуже мінливою, вплив багатьох факторів на суб'єкти господарювання неоднозначний і тому по-

требує подальшого комплексного науково обґрунтованого аналізу.

Розробка ефективної регіональної підтримки підприємництва дозволить більш повно використовувати існуючі ресурси та враховувати особливості кожного регіону.

Серед підприємств – суб'єктів підприємницької діяльності в Україні, як і в більшості країн світу, найбільшу питому вагу займають малі підприємства. Тому при розробці програм підтримки суб'єктів підприємництва доцільно враховувати особливості розвитку та функціонування саме суб'єктів малого підприємництва.

Список використаних джерел

1. Уманець Т.В. Методи і моделі оцінювання розвитку малого бізнесу: мезо- та макрорівень. Монографія / Ю.О. Ольвінська, О.В. Луцакова. – Донецьк: «ВІК», 2010. – 280 с.
2. Статистичний збірник «Регіони України 2011» // За ред. О.Г. Осауленка. Ч. II. – Київ, 2012. – 784 с.
3. Діяльність суб'єктів господарювання. Стат. збірник // За ред. І.М. Жук. – Київ, 2012. – 453 с.
4. www.ukrstat.gov.ua // Державна служба статистики України.
5. www.od.ukrstat.gov.ua // Головне управління статистики в Одеській області.

УДК 332.01:339.1

П.Б. ЮР'ЄВА,
к.е.н, доцент, Національний університет Державної податкової служби України

Територіальна організація роздрібної торгівлі України

У статті розглядається проблема формування соціально орієнтованої роздрібної торговельної мережі. Розкрито сутність та засади територіальної організації роздрібної торгівлі. Проаналізовано стан та тенденції розвитку основних показників територіальної організації роздрібної торгівлі.

Ключові слова: роздрібна торгівля, роздрібна торговельна мережа, територіальна організація роздрібної торгівлі, формат об'єкта торгівлі, доступність об'єкта торгівлі.

В статье рассматривается проблема формирования социально ориентированной розничной торговой сети. Раскрывается суть и основы территориальной организации розничной торговли. Проанализированы состояние и тенденции развития основных показателей территориальной организации розничной торговли.

Ключевые слова: розничная торговля, розничная торговельна мережа, територіальна організація торгівлі, формат об'єкта торгівлі, доступність об'єкта торгівлі.

The article considers the formation of socially oriented retail trading network, reveals the essence and key principles of territorial organization of retail trade. The situation and the main trends of key indicators of territorial organization of retail trade in Ukraine were analyzed.

Keywords: retail trade network, territorial organization of retail trade, object of trade format, object of trade availability.

Постановка проблеми. Торговельна сфера України кінця ХХ – початку ХХІ ст. – це складна багаторівнева та досить ефективна сфера економіки. Вона має комплексний характер і складається з таких ланок: пропозиція споживчих товарів – оптова торгівля – платоспроможний споживчий попит – роздрібна торгівля. Сфера роздрібної торгівлі, своєю

чергою, є основною ланкою організації внутрішнього ринку споживчих товарів. Вона має важливе соціально-економічне значення: в ній здійснюється продаж товарів населенню для особистого споживання. Для роздрібної торгівлі характерна чітка територіальна диференціація. Трансформаційні процеси, які протікають у територіальній організації роздрібної торгівлі, є наслідком переходу від планового розміщення об'єктів торгівлі до конкурентного в поєднанні з постіндустріальними змінами. В умовах ринкової економіки головним критерієм для розміщення об'єктів торгівлі та організації торговельної діяльності став максимальний прибуток, що не завжди відповідає інтересам споживача. Очевидно, що в умовах формування соціально орієнтованої ринкової економіки назріла потреба у забезпеченні збалансованості та відповідності територіальної організації роздрібної торгівлі комерційним інтересам суб'єктів торгівлі та попиту населення.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Теоретико-методичні та прикладні аспекти розвитку й територіальної організації торговельної сфери та роздрібної торгівлі зокрема досліджували В. Аполій, Є. Воронова, О. Головна, Л. Демидко, В. Карсекіна, Є. Колосінський, В. Лісіца, М. Мазаракі, О. Неборачко, Т. Футало, Л. Шпак, Ю. Шпильова, О. Чужкова та інші. Водночас кожний з науковців розглядав різні рівні територіальної організації роздрібної торгівлі та вкладав різні ознаки у зміст цього поняття. Крім того, їхні дослідження здійснювалися за різних соціально-економічних умов функціонування роздрібної торгівлі, які в умовах глобалізації та інтеграції економіки України у світовий економічний простір видозмінюються та ускладнюються. Все це актуалізує потребу в аналітичних дослідженнях територіальної організації роздрібної торгівлі з метою виявлення актуальних трансформаційних процесів, особливостей їх перебігу та наслідків.